

ค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษ: บทร้องลิเก คณะศรราม น้ำเพชร

Social Value from the Invective: The Lyric of Thai Traditional Dramatic
Performance by Sorngam Nampet

วิเชษฐชาย กมลสัจจะ* | Wichetchay Kamonsajja

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย;
Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand.

*Corresponding author email: Wichetchay_jimmy@hotmail.com

Abstract

This article aimed to study social values from the invectives by analyzing the documents. Information was collected from the lyrics of Thai traditional dramatic performance (Likay) by Sorngam Nampet, produced by Rose Media and Entertainment Co., Ltd. that was uploaded to YouTube and the findings were presented as descriptive analysis. The study found that there were 11 social values including a manner, mate selection, friendship, courage, punishment, right livelihood, gratitude, social class, education, religion, and roles. The values that appeared in the lyrics had been invented based on patterns from past values combining with values in the present.

Keywords: Social Values, Invective, Likay Lyrics

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทร้องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร โดยใช้วิธีศึกษาเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลคำบริภาษในบทร้องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร ที่ผลิตโดยบริษัท โรส มีเดีย แอนด์ เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด จากเว็บไซต์ยูทูบ และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า คำบริภาษในบทร้องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร ปรากฏค่านิยมทางสังคม 11 ลักษณะ คือ 1) ด้านกิจกรรมารยาท 2) ด้านการเลือกคู่ครอง 3) ด้านการเป็นมิตรที่ดี 4) ด้านความกล้าหาญ 5) ด้านการลงโทษ 6) ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ 7) ด้านความกตัญญู 8) ด้านชนชั้นทางสังคม 9) ด้านการศึกษา 10) ด้านศาสนา และ 11) ด้านบทบาทหน้าที่ ค่านิยมที่ปรากฏในบทร้องลิเกเป็นค่านิยมที่ถูกประดิษฐ์สร้างขึ้น โดยมีแบบแผนจากค่านิยมในอดีต ซึ่งปรากฏรวมผสมผสานกับค่านิยมของสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: ค่านิยมทางสังคม, คำบริภาษ, บทร้องลิเก

บทนำ

“การบริภาษ” เป็นการกล่าวติเตียน ตำว่า หรือการกล่าวโทษ ซึ่งมนุษย์ใช้แสดงออกเมื่อเกิดความไม่พอใจ หรือโกรธแค้นฝ่ายตรงข้าม เป็นการกล่าวระบายความรู้สึกเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความกระตือรือร้นใจด้วยคำพูดในลักษณะต่าง ๆ คำบริภาษในภาษาไทยไม่ได้มีเฉพาะการสื่อสารโต้ตอบกันในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังปรากฏในวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงชาโน้ง บทละครนอก และบทร้องลิเก เป็นต้น

ลิเกถือเป็นวรรณกรรมการแสดงพื้นบ้านประเภทหนึ่ง que แสดงเป็นเรื่องราว มีทั้งฉากรบ ฉากตลก ฉากเกี่ยวพาราสี และฉากวิวาท ซึ่งจะสื่อสารด้วยการบริภาษ โดยมีตัวละครดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ จะมีการใช้ภาษาในการขับร้องที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ เรียกว่า “กลอนราชนิเกลิง” สลับกับการพูดโต้ตอบและการร้ายรำ บทบริภาษของลิเกเป็นส่วนหนึ่ง que ช่วยสร้างปมและความขัดแย้งในการดำเนินเรื่อง สร้างความระทึก เร้าอารมณ์ และสร้างความตื่นเต้นให้แก่ผู้ชม จะมีการประพันธ์ด้วยภาษาที่นำมาเรียงร้อยอย่างประณีต ดังที่ เฉิดฉันท์ ดอกแก้ว (2543, น.1) กล่าวถึงการใช้ภาษาในบทร้องลิเกไว้ว่า “บทกลอนลิเกมีการเลือกสรรคำที่ไพเราะ ใช้สำนวนโวหารได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง มีการใช้ภาพพจน์ ทำให้ผู้ชมได้รับรสภาษา และเกิดจินตนาการ” นอกจากบทร้องลิเกที่เป็นบทบริภาษจะมีการใช้ภาษาที่โดดเด่นแล้ว ภาษาในบทร้องลิเกยัง

สามารถสะท้อนค่านิยมทางสังคมของไทย โดยมีแบบแผนสืบทอดมาจากค่านิยมทางสังคมไทยในอดีต 11 ลักษณะ เช่น ด้านกิจกรรมารยาท ด้านรูปลักษณ์ ด้านการเลือกคู่ครอง ด้านการศึกษา ด้านศาสนา เป็นต้น

บทรื่องลิเกเป็นภูมิปัญญาที่ผู้แต่งหรือผู้ขับร้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ถ้อยคำภาษาที่มีชั้นเชิงมากกว่าถ้อยคำธรรมดา เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ เกิดจินตนาการและเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกในบทรื่องได้อย่างลึกซึ้ง ประทับใจ ทั้งยังเสนอแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม ทำให้มองเห็นภาพสะท้อนของสังคมไทยได้อย่างแจ่มชัด (มณี เทพาขมภู, 2557, น.15)

ในปัจจุบันคณะลิเกที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของผู้ชมคณะหนึ่ง คือ ลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร โดยลิเกคณะนี้เริ่มต้นจากการเป็นลิเกเด็กคณะแรกของประเทศไทย ด้วยบทบาทการแสดงที่น่ารักของเด็ก ๆ ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม และได้รับความนิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้ชมของคณะศรธรรม น้ำเพชรไม่ได้มีเฉพาะกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มวัยรุ่นอีกด้วย ดังที่ ศรธรรม เอนกกลาก (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2565) ให้สัมภาษณ์ว่า “ผู้ชมของคณะศรธรรม น้ำเพชร มีทั้งที่เป็นเด็ก ผู้ใหญ่ และที่น่าปลื้มใจเห็นจะเป็นวัยรุ่นที่หันมาติดตามชมลิเก แม่ยกของคณะศรธรรม น้ำเพชร จึงกลายเป็นแฟนคลับไปโดยปริยาย” ลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร จะมีการปรับรูปแบบการแสดงให้ทันสมัย นอกจากการแสดงสดกลางแจ้งแล้ว ลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร ยังมีการนำเสนอการแสดงในรูปแบบวีดิทัศน์ผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และยูทูบ เพื่อให้ผู้ชมสามารถติดตามชมได้ตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาค่านิยมทางสังคมและการใช้ภาษาจากคำบริภาษในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร เพื่อให้เห็นค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเกของคณะศรธรรม น้ำเพชร ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

ค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร

ค่านิยม คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่าหรือไม่ดี ดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ (เฉลียว บุรีภักดี, 2517, น.225) การวิเคราะห์ค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร ผู้ศึกษาได้ใช้กรอบแนวคิดค่านิยมของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2528, น.270) มาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณา เนื่องจากการนิยามและการจัดประเภทมีความครอบคลุม สอดคล้องกับค่านิยมที่ปรากฏในข้อมูล จากการศึกษาบทรื่องลิเกของ

คณะศรธรรม น้ำเพชร พบว่า ปรากฏค่านิยมทางสังคมอุดมคติที่ประดิษฐ์สร้างขึ้นโดยมีแบบแผน สืบทอดมาจากค่านิยมทางสังคมของไทยในอดีต 11 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) ด้านกิจกรรมารยาท 2) ด้านการเลือกคู่ครอง 3) ด้านการเป็นมิตรที่ดี 4) ด้านความกล้าหาญ 5) ด้านการลงโทษ 6) ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ 7) ด้านความกตัญญู 8) ด้านชนชั้นทางสังคม 9) ด้านการศึกษา 10) ด้านศาสนา และ 11) ด้านบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ด้านกิจกรรมารยาท

กิจกรรมารยาทเป็นค่านิยมประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมไทยมาตั้งแต่ ในอดีต เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่คนให้ความสำคัญในการปลูกฝังเยาวชน คำบริภาษ ในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านกิจกรรมารยาท แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการพูดและด้านกริยาท่าทาง ดังนี้

1.1 ด้านการพูด จากการศึกษาบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคม ด้านการพูด จากเรื่อง *แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค* ดังตัวอย่าง

*โธแก้วหน้าม้าอีปากกล้า   รูปชั่วตัวชั่วทั้งศักดิ์ศรี
ตัวละครณ์พิกลทั้งอินทรีย์   ข่างอปรีย์ไม่มีที่จำเรียวใจ*

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นบทรื่องลิเกจากเรื่อง “แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค” ผู้ถูกบริภาษ คือ นางแก้ว ผู้เป็นสามัญชน ที่ถูกพระปิ่นทองบริภาษ เนื่องจากนางแก้วสามารถเก็บว่าวของพระ ปิ่นทองได้ จึงต่อรองขอให้พระปิ่นทองรับตนเป็นชaya แต่พระปิ่นทองปฏิเสธด้วยความไม่พอใจ อีกทั้งยังบริภาษนางแก้ว ดังความว่า “โธแก้วหน้าม้าอีปากกล้า” จะเห็นว่าบทรื่องข้างต้นสะท้อน ให้เห็นถึงค่านิยมด้านการพูด ซึ่งสังคมไทยมักจะให้ความสำคัญเรื่องการพูดเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสถานภาพของผู้พูด หากมีสถานภาพที่ต่ำกว่า สังคมก็จะคาดหวังให้บุคคลนั้นสำรวม วาจา จะต้องไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งจะเป็นการสะท้อนค่านิยมทางชนชั้นอีกนัยหนึ่ง

นอกจากนี้ยังพบค่านิยมทางสังคมด้านการพูด ในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร เรื่อง *หนามยอกอก* ดังตัวอย่าง

*อีแม่ค้าปากตลาดทำปากบอน   เดี่ยวแม่ตบสังสอนให้เคร้า
อย่ามาทำกร่างพูดเก่ง   แถวนี่นักเลงคือเรา คือเรา*

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ญ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกปรึกษาคือ ประไพ ตัวละครร้ายในเรื่อง ที่ถูกบัวศรีปรึกษา เนื่องจากประไพมาก่อวิวาทกับทิพวรรณ ซึ่งทิพวรรณเป็นเพื่อนของบัวศรี ด้วยความโกรธแค้นแทนเพื่อนที่เป็นคนไม่กล้าต่อปากต่อคำกับใคร บัวศรีจึงปกป้องเพื่อนด้วยการปรึกษากลับไปตั้งความว่า “อีแม่ค้าปากตลาดทำปากบอน” “อย่ามาทำกร่างพุดแก่ง” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับค่านิยมเกี่ยวกับการพูด โดยเฉพาะการเจรจาควรจะมีการพูดที่ดีและเป็นไปด้วยหลักเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ แต่ถ้าหากผู้ที่เริ่มเจรจามีการใช้ถ้อยคำที่ไม่ดี คนในสังคมก็จะมีทัศนคติด้านลบต่อบุคคลนั้น ๆ ว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีมารยาท ไม่สำรวมวาจา ทำให้ผู้ฟังหรือคู่สนทนาเกิดความไม่พอใจ จนเป็นสาเหตุให้เกิดการปรึกษาโต้ตอบกัน

1.2 ด้านกิริยาท่าทาง จากการศึกษาบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านกิริยาท่าทาง จากเรื่อง *แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค* ดังตัวอย่าง

*จงหองฟองชนเสียจริงยิ่งนัก
สกุลรุนชาติเกิดมาคงไม่มี*

*เยี่ยงยักกิริยาชักหน้าหนี
เห็นที่คงต้องหลบจบกัน*

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกปรึกษาคือ นางแก้ว ที่ถูกพระปิ่นทองปรึกษา ดังคำปรึกษาที่ว่า “จงหองฟองชน เยี่ยงยักกิริยาชักหน้าหนี สกุลรุนชาติเกิดมาคงไม่มี” คำปรึกษาสะท้อนให้เห็นค่านิยมของสังคมไทยว่า คนในสังคมยอมรับผู้ที่มีการมารยาทเรียบร้อย มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน อีกทั้งกิริยามารยาทที่เรียบร้อยยังบ่งบอกไปถึงการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว การปรึกษาในตัวอย่างข้างต้นเป็นสิ่งที่บุคคล หรือสังคมไม่ยอมรับ จึงทำให้เห็นสิ่งตรงข้าม ซึ่งเป็นค่านิยมที่คนในสังคมไทยยอมรับและมีความคาดหวังต่อผู้อื่นได้อย่างชัดเจน

2. ด้านการเลือกคู่ครอง

ในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร ปรากฏค่านิยมด้านการเลือกคู่ครอง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับเรื่องผิวเดียวเมียวเดียว จะเห็นได้จากเรื่อง *เกียรติกัดดีทหารเสือ* ดังตัวอย่าง

*มิใช่จะง้อของอน
ไม่หน่ายใกล้ชิดขอปิดฉาก
เรานี้หรือคือรักแรก
องค์จอมกษัตริย์ทำไมซื่อ
ไ้มือที่สามยามช่วย*

*แม่ดอกรักซ้อนขอชะงัก
เราขอเก็บซากรักช้า
ต้องถูกเขาแทรกเขาซื่อ
ต้องกลายเป็นมือที่สาม
ต้องคอยล้างถ้วยล้างชาม*

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ก)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ อาทิตยา ที่ถูกสุรินโยผู้เป็นอดีตคนรักบริภาษ ซึ่งทั้งคู่เคยเป็นอดีตคนรักกันมาก่อน แต่หญิงสาวเปลี่ยนใจไปรักกับพระเจ้ามินทรา เมื่อทั้งคู่พบหน้ากัน สุรินโยจึงบริภาษด้วยความคับแค้นใจที่ถูกคนรักนอกใจ แต่ส่วนลึกภายในใจก็ยังรักอาทิตยาอยู่ ดังคำบริภาษที่ว่า “แม่ดอกกรักซ็อน ต้องกลายเป็นมือที่สาม ไหมมือที่สามยามช่วย ต้องคอยล้างถ้วยล้างชาม” เป็นการกระทบกระเทียบเปรียบเปรยตัดพ้อความรักของตน คำบริภาษเช่นนี้สะท้อนให้เห็นค่านิยมของสังคมไทยว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องผัวเดียวเมียเดียว โดยเฉพาะหญิงสาวจะต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ไม่นอกใจไปรักชายอื่น จึงเกิดการบริภาษในลักษณะดังกล่าว

นอกจากนี้ยังพบค่านิยมการเลือกคู่ครอง โดยให้ความสำคัญกับเรื่องรูปลักษณ์ของคู่ครอง เห็นได้จากบทรื่องลิเกเรื่อง *แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค* ดังตัวอย่าง

*ในลักษณะนั้นว่าแก้วหน้าม้า รูปชั่วตัวช้าทั้งศักดิ์ศรี
 ทลัษณ์พิกลทั้งอินทรีย์ ช่างอัปรีโยไม่มีที่จำเรียวใจ*

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษ คือ นางแก้ว ที่ถูกพระปิ่นทองบริภาษ เนื่องจากนางแก้วสามารถเก็บขี้ของพระปิ่นทองได้ จึงต้องร้องขอให้พระปิ่นทองรับตนเป็นชายา แต่พระปิ่นทองปฏิเสธด้วยเห็นว่านางเป็นชาวบ้าน อีกทั้งยังมีหน้าตาอัปลักษณ์ ไม่คู่ควรกับตน จึงเกิดความไม่พอใจและบริภาษนางแก้ว การบริภาษดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจะเลือกคู่ครอง โดยเฉพาะการพบกันครั้งแรกมักจะต้องดูที่รูปลักษณ์ภายนอกก่อนเสมอ ซึ่งจะต้องมีบุคลิกภาพที่ดี มีความสง่างาม น่ามอง อีกทั้งจะเห็นว่า สังคมมักจะให้ค่าผู้ที่มึรูปลักษณ์ที่ดีมากกว่าผู้ที่มีรูปลักษณ์ไม่ดี

3. ด้านการเป็นมิตรที่ดี

จากการศึกษาคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านการเป็นมิตรที่ดี เห็นได้จากเรื่อง *รักต้องห้าม* ดังตัวอย่าง

<i>โถไ้มังคะยอ</i>	<i>มึงเคยกอดคอเป็นเพื่อน</i>
<i>หัวใจมึงเปราะละเอียด</i>	<i>ลืมน้ำว่าเพื่อนแน่แน่ว</i>
<i>มึงคือไ้เพื่อนทรยศ</i>	<i>มาคิดคดต่อกัน</i>
<i>คูหรือมาแย่งคูหมั้น</i>	<i>เขาคือคูชั้วญนางแก้ว</i>

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ มังคะยอ ที่ถูกมินทราผู้เป็นเพื่อนบริภาษ มังคะยอ ไปรักหญิงคนเดียวกับมินทรา ดังคำบริภาษที่ว่า “โถ้ไอ้มังคะยอ หัวใจมึงเปราะละเอียดอ่อน มึงคือไอ้เพื่อทรยศ มาคิดคดต่อกัน” จากคำบริภาษดังกล่าวทำให้เห็นว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับการกระทำตัวในการเป็นมิตรที่ดี ต้องมีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ใจต่อกัน และที่สำคัญจะต้องไม่รัก หรือแย่งชิงคนรักของเพื่อนเด็ดขาด

4. ด้านความกล้าหาญ

จากการศึกษาคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านความกล้าหาญ จะเห็นได้จากเรื่อง *ศิกรักศิกรบ* ดังตัวอย่าง

จึงบอกว่าเอ็งอย่าอวดรู้   ประมาทกูดูถูกลูกผู้ชาย
ข้านี้ไม่เคยคิดกลัวใคร   ทพที่ไหนข้านี้ไม่เกรงกลัว

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ณ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ราชิต ที่ถูกเรื่องพลบริภาษ ซึ่งทั้งคู่กำลังจะสู้รบกัน จึงมีการบริภาษดังความว่า “เอ็งอย่าอวดรู้” สะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านความกล้าหาญ ความไม่เกรงกลัวใครของเรื่องพล ในฐานะที่เป็นชายชาตินักรบ ซึ่งสังคมไทยมักมีความคาดหวังต่อเพศชายว่าจะต้องกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวต่อสิ่งใด

5. ด้านการลงโทษ

ค่านิยมด้านการลงโทษ เปลี่ยนแปลงไปตามผู้มีอำนาจ ระบอบการปกครอง และกฎหมาย ซึ่งมีลักษณะร่วมและความแตกต่างกันไปแต่ละยุคสมัย จากการศึกษาคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านการลงโทษที่มีแบบแผนจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เห็นได้จากเรื่อง *ขุนพลเพ็ชรรัก* ดังตัวอย่าง

ว่าพลางทางเรียกเสนา   ใครอยู่บ้างรีบเข้ามา
เอาตัวอิมณฑาอีกาลี   ประหารชีวิตให้บรรลัย

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ณ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ พระนางมณฑาเทวีผู้เป็นมเหสี ที่ถูกพระเจ้าอลงกตบริภาษ ด้วยเหตุที่พระนางมณฑาถูกใส่ร้ายป้ายสีจากคนรอบข้างว่านางแอบคบชู้ผู้ชาย ทำให้พระเจ้าอลงกตกริ้วอย่างมาก ถึงขั้นสั่งประหารพระนางมณฑาเทวี ดังความว่า “เอาตัวอิมณฑาอีกาลี ไปประหารชีวิตให้บรรลัย” สะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านการลงโทษ อันสืบเนื่องมาจากความ

บันดาลโทสะ ซึ่งค่านิยมดังกล่าวเป็นค่านิยมที่ปรากฏชัดในอดีต โดยพระมหากษัตริย์มีสิทธิ์ที่จะใช้อำนาจชี้เป็นชี้ตายแต่ละบุคคลได้ ฤๅจะจะมีการแสดงเกี่ยวกับเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ จึงสะท้อนค่านิยมเหล่านี้ออกมาได้อย่างชัดเจน มักจะปรากฏทำนองเดียวกับนิทานพื้นบ้านของไทยอีกหลายเรื่อง

6. ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ

สัมมาอาชีพ หรือสัมมาอาชีพะ หมายถึง การเว้นจากมิจฉอาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การทำงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น (พระธานี เขมธมโม (จำปา), 2550, น.9) ดังนั้น การประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต จึงเรียกว่า มิจฉอาชีพ จากการศึกษาคำบริภาษในบทร่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านการประกอบสัมมาอาชีพ เห็นได้จากเรื่อง *ชิงรักชิงราช* ดังตัวอย่าง

<i>ตอนนี้ประเทศไทยมันถึงไม่เจริญ</i>	<i>เรื่องทำดีเจ้าเมินเดินทางหมิ่น</i>
<i>มายึดอาชีพเป็นโจร</i>	<i>คนโฉดโลดโผนทำผิด</i>
<i>ไม่ตั้งหลักรักชีวิต</i>	<i>เหมือนเจ้าไม่คิดถวิล</i>
<i>พวกหากินป่าเถื่อน</i>	<i>มันมีกันเกลื่อนแผ่นดิน</i>

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563จ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ กลุ่มโจร ที่ถูกเทพประทานบริภาษ เนื่องจากกลุ่มโจรเข้ามาปล้นบ้านของเทพประทาน จากการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านการประกอบสัมมาอาชีพ ซึ่งสังคมต้องการให้พลเมืองประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความทุกข์ยากให้แก่ผู้อื่น ผู้ที่ประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต หรือ เรียกว่า มิจฉอาชีพ จึงไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม กลุ่มคนเหล่านี้จะถูกตีตราว่าทำให้สังคมไม่น่าอยู่ มักจะถูกกีดกัน หรือต้องการที่จะกำจัดให้หมดไปจากสังคม

นอกจากนี้ยังมีค่านิยมทางสังคมด้านการประกอบสัมมาอาชีพในเรื่อง *รักต้องห้าม* ดังตัวอย่าง

<i>ครูเห็นผมเป็นคนอื่น</i>	<i>แค้นจึงยื่นกัณฑ์</i>
<i>ฝันอึดอดกดดัน</i>	<i>จะขอยิงสักเปรี๊ยะ</i>
<i>เพราะครูโกหกหน้าไม่อาย</i>	<i>มึงมีหัวใจลำเอียง</i>

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษ คือ ครูสุรเดช ที่ถูกมินทรารู้ว่าเป็นลูกศิษย์บริภาษ เนื่องจาก มินทรตามมาฆ่ามังคยะยอ ครูสุรเดชเห็นว่าทั้งคู่เคยเป็นเพื่อนรักกัน และเป็นลูกศิษย์ที่ตนสั่งสอนวิชา จึงช่วยมังคยะยอเอาไว้ โดยปิดบังที่ซ่อนตัวของมังคยะยอไม่ให้มินทรารู้ เหตุนี้ทำให้มินทรารู้สึกว่าครูไม่มีความยุติธรรม จึงโกรธและบริภาษครูสุรเดช ดังความว่า “ครูโกหกหน้าไม่อาย มีงมีหัวใจลำเอียง” หากพิจารณาบทร้องจะพบว่า การกระทำของครูสุรเดชเป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม หากแต่ด้วยบทบาทการเป็นศิษย์กับครู ยังมีนัยของความยุติธรรมแฝงอยู่ด้วย คำบริภาษจึงสะท้อนให้เห็นค่านิยมทางสังคมที่มีความคาดหวังต่ออาชีพครูว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม ให้ความเสมอภาค ความเท่าเทียมแก่ลูกศิษย์ ไม่พูดปดหรือพูดโกหก หากครูโกหก หรือไม่มีความยุติธรรมแก่ศิษย์ก็จะเป็นที่ตำหนิของคนในสังคม

7. ด้านความกตัญญู

ความกตัญญูทศเวทที่มาจากคำภาษาบาลีคือ “กตัญญูตา” และ “กตเวทิตา” คำแรกหมายถึง รู้คุณบุรพการี หรือผู้มีอุปการคุณแก่เรา ส่วนอีกคำหมายถึงการตอบแทนคุณ ในกรณีพ่อแม่กับลูก การเข้าใจว่า พ่อแม่เป็นพรหม บุรพจารย์ และอาหุไนยบุคคล เรียกว่า กตัญญูตา ส่วนการตอบแทนคุณพ่อแม่เรียกว่า กตเวทิตา การปลูกฝังความกตัญญูทศเวทให้แก่ลูกคือ การทำให้ลูกได้เข้าใจว่าพ่อแม่มีคุณและหาทางแทนคุณด้วยการเลี้ยงดูตอบแทน (วิทยา ศักยาภินันท์, 2557, น.141) จากการศึกษาคำบริภาษในบทร้องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านความกตัญญู จะเห็นได้จากเรื่อง *แรงริษยา* ดังตัวอย่าง

ไอ้ลูกไบศรีนี่แม่อุตสาห์	แม่เอาปลา ร้ามาให้
มาหลงอาหารบ้านใหม่	ซั้ยยังมาไล่ส่งแม่
เจ้าไชยยังไม่่น่ามายก	ให้อีคางคกขึ้นวอ
มานั่งคู่ชูกอ	คงนึกลิหนอว่าแน่
โถลูกไม่นึกบ้างเลย	ว่าแม่นี้เคยฝังปลุก
นี่ลูกมาทำตุ๊ก	ทำให้แม่ทุกข์แท้แท้
เมื่อลูกไม่ชอบต้องหอบสังขาร	ไปอยู่ที่บ้านบางแค

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ซ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ไบศรี ที่ถูกนวลผู้เป็นแม่บริภาษ เนื่องจากแม่นวลเข้ามาเยี่ยมไบศรีที่ได้เป็นพระมเหสีในพระราชวัง โดยไบศรีปฏิเสธว่าไม่รู้จักแม่นวล และกล่าวว่าตนไม่มีแม่ เพราะอายุชาติกำเนิดของตนเอง ด้วยเหตุนี้ทำให้แม่นวลเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ

จึงบริภาษลูกออกไป จากการบริภาษสะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านความกตัญญูที่ว่า ลูกจะต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ เมื่อยามที่ลูกได้ดีก็ควรจะตอบแทนพระคุณที่ท่านได้ชุบอุปถัมภ์ หากลูกคนใดไม่สำนึกในบุญคุณของพ่อแม่ ดูถูกชาติกำเนิด บุคคลนั้นก็จะถูกสังคมประณามว่าเป็นผู้ที่อกตัญญู ค่านิยมลักษณะนี้ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน

8. ด้านชนชั้นทางสังคม

ชนชั้น (class) ชนชั้นทางสังคมประกอบด้วยจำนวนคนซึ่งมีสถานภาพโดยเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ตามความคิดนี้ใช้กับกลุ่มคนซึ่งถูกแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยจะมีเกณฑ์ที่ใช้วัดการจัดลำดับชนชั้นของสังคม เช่น เกียรติยศศักดิ์ศรีของครอบครัว อาชีพ ความเป็นเจ้าของความมั่งคั่ง ความเป็นเจ้าของอำนาจ สถานภาพการศึกษาและการประสบความสำเร็จ เป็นต้น (ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะเล, 2543, น.103-104) จากการศึกษาคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมด้านชนชั้นทางสังคม เห็นได้จากเรื่อง 2 คน 2 คม ดังตัวอย่าง

<i>อยู่อยู่ก็ว่ามาเป็นแม่</i>	<i>ทั้งที่เป็นแค่ขอทาน</i>
<i>สกุลแกแค่ท่าน</i>	<i>คิดป็นเป็นหงส์เหิน</i>
<i>มีงแค่ก้อนทรายก้อนหิน</i>	<i>ที่อยู่ตามดินทางเดิน</i>

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ก)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ทิพย์ แม่ผู้มีอาชีพขอทาน ที่ถูกฟ้าคะนอง โอรสกำมะลอบริภาษ สืบเนื่องในอดีตเกิดการกบฏทำให้ทิพย์สลัดลูกกับพระมเหสี ฟ้าคะนองที่เป็นลูกของทิพย์จึงได้เป็นพระโอรส เวลาหลายปีผ่านไปทิพย์พบฟ้าคะนอง เมื่อเห็นแหวนที่นิ้วจึงจำได้ว่า เป็นลูก ทิพย์จึงเข้าไปโอบกอดและแสดงตนว่าเป็นแม่ที่แท้จริง ฟ้าคะนองไม่ยอมรับจึงโมโหและบริภาษทิพย์ออกมา จากการบริภาษสะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านชนชั้น ซึ่งสังคมไทยมีชนชั้นทางสังคมที่หลากหลาย และพลเมืองในแต่ละชนชั้นก็จะไม่ก้าวก้าว หรือมีความสัมพันธ์กันแบบแนบชิด อาจจะมีบ้างเป็นส่วนน้อย หรือเป็นความสัมพันธ์แบบผิวเผิน หากมีความสัมพันธ์กันแบบแนบชิดเกินไปอย่างตัวอย่างในบทรื่องลิเก ก็จะเกิดการไม่ยอมรับ ทำให้เห็นช่องว่างและความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมไทย

9. ด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นความคาดหวังประการหนึ่งที่ปรากฏในสังคม ซึ่งคนไทยมีความเชื่อว่าการศึกษาคือตัวชี้วัดคุณภาพและความสำเร็จของบุคคล การศึกษาจึงมีความสำคัญมากใน

สังคมไทย จากการศึกษาคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมด้านการศึกษา
เห็นได้จากเรื่อง *น้ำตาทรพี* ดังตัวอย่าง

ไม่คิดอ่านคิดเขียน	ไม่ร่ำเรียนหนังสือ
เอ็งแทบจะเป็นกระบือ	คนเขาลือกันทั่ว
พื่อนี้อายชายชี้หน้า	ลูกไร่ปัญญาหาหรือ

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ฉ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ สุรเกียรติ์ ผู้เป็นบุตรชาย ที่ถูกสุรศักดิ์ผู้เป็นพ่อ
บริภาษ เนื่องจากสุรเกียรติ์ไม่สนใจที่จะร่ำเรียนหนังสือ ได้แต่เที่ยวเตร่ ทำให้สุรศักดิ์ผู้เป็นพ่อ
ต่อว่าด้วยความไม่พอใจ การบริภาษในตัวอย่างสะท้อนให้เห็นค่านิยมทางสังคมด้านการศึกษา
ซึ่งสังคมไทยให้ความสำคัญในด้านการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยเฉพาะผู้ชาย จะต้องมีความรู้
ติดตัว สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ในปัจจุบันทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะต้องได้รับการศึกษา
ตามที่กฎหมายกำหนด เพราะการศึกษาจะช่วยพัฒนาคน และคนก็จะช่วยพัฒนาประเทศ อีกทั้ง
สังคมมีทัศนคติต่อผู้มีการศึกษาว่าเป็นผู้ที่มีอนาคตดี นายกองน้อยบ๊อง เป็นศักดิ์ศรีของครอบครัว

10. ด้านศาสนา

ศาสนาเป็นลัทธิความเชื่อ หลักคำสอน ที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะ
พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่คนในสังคมไทยยึดถือเป็นศาสนาของชาติ จากการศึกษาคำบริภาษ
ในบทรื่องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมด้านศาสนา เห็นได้จากเรื่อง *น้ำตาทรพี* ดังตัวอย่าง

เกิดมาเป็นไทยได้ร่มพุทธ	จงอย่าหยุดทำนุบำรุง
เข้าวัดตักบาตรทำบุญ	กุศลเจือจนเห็นผล
ถ้าเจ้าบ้ายหน้าเมินวัด	ก็คงอายสัตว์เดรัจฉาน
อายพวกหมาพวกหมู	ที่มีนอนอยู่ข้างศาลา

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ฉ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ สุรเกียรติ์ ที่ถูกสุรศักดิ์ผู้เป็นพ่อบริภาษ เนื่องจาก
สุรศักดิ์ชวนสุรเกียรติ์ไปทำบุญที่วัด แต่สุรเกียรติ์ไม่ชอบที่จะเข้าวัดทำบุญ และกล่าวถ้อยคำที่ดู
หมิ่นศาสนา เมื่อสุรศักดิ์ได้ฟังจึงโกรธและบริภาษสุรเกียรติ์ การบริภาษในตัวอย่างสะท้อนให้เห็น
ค่านิยมด้านศาสนา ซึ่งประเทศไทยเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และเป็น
การนับถือศาสนาตามบิดา มารดา การเข้าวัดทำบุญจึงถือว่ามีค่าสำคัญ จะต้องพึงปฏิบัติบุคคล

ที่ไม่ปฏิบัติตาม หรือดูหมิ่นศาสนาอันเป็นหัวใจของชาวพุทธ ก็จะไม่เป็นที่ยอมรับ อีกทั้งยังถูกสังคมประณามอีกด้วย

11. ด้านบทบาทหน้าที่

ในบทเรื่องลิเกคณะศราราม น้ำเพชร ปรากฏค่านิยมด้านบทบาทหน้าที่ โดยมุ่งเน้นบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง จะเห็นได้จากเรื่อง *แรงริษยา* ดังตัวอย่าง

ใบนครที่เรา	ทำไมพี่เอาแต่นอน
ติดทีวีติดละคร	ไม่เคียดร้อนคิดอ่าน
ทั้งที่เป็นพี่สาวนอนยาวเหยียด	ไม่น่าซีเกียจหลังยาว

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ซ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ใบนคร ที่ถูกกิตติมาผู้เป็นน้องสาวบริภาษ เนื่องจากใบนครไม่ยอมช่วยกิตติมาทำงานบ้านงานเรือน ทำให้กิตติมารู้สึกว่าใบนครเอาเปรียบตน จึงเกิดการบริภาษ สะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านบทบาทหน้าที่ ซึ่งทุกคนในสังคมล้วนจะต้องมีบทบาทหน้าที่ที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบ หากผู้ใดบกพร่อง หรือไม่รับผิดชอบในหน้าที่ก็就会被กำหนดิเตียน อีกทั้งจะเห็นได้ว่าสังคมคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของพี่สาวที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เป็นน้อง

นอกจากนี้ยังพบค่านิยมด้านบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง ซึ่งมีสถานภาพเป็นน้องสาวเห็นได้จากเรื่อง *เหนือกว่ารัก* ดังตัวอย่าง

เห็นชาลินีน้องสาว	มานพก็เข้าไปดู
แม่นางฟ้าจอมซีเกียจตัวฟู	กินนอนไม่รู้หน้าที่
แหมคุณหญิงช่างสบาย	ทำตัววุ่นวายทุกที

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ฎ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ชาลินี ที่ถูกมานพผู้เป็นพี่ชายบริภาษ เนื่องจากชาลินีไม่ยอมทำงานบ้านงานเรือน มานพจึงเข้าไปดูว่า จากการบริภาษในตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ทุกคนจะต้องรับผิดชอบหน้าที่ หรือแบ่งเบาภาระจากครอบครัว โดยเฉพาะผู้หญิงที่เมื่ออยู่บ้านจะต้องทำงานบ้านงานเรือน ซึ่งเป็นค่านิยมในอดีต จะพบบ้างในปัจจุบัน เพราะปัจจุบันผู้หญิงเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากแม่บ้านเป็นผู้นำ โดยออกมาทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยง

ครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย แต่หน้าที่งานบ้านงานเรือนก็ยังคงเป็นความคาดหวังของคนในสังคมไทยที่มีต่อผู้หญิง

บทสรุป

จากการศึกษาค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร พบว่าปรากฏค่านิยมทางสังคมในหลายมิติ มี 11 ลักษณะ ได้แก่ ด้านกิจกรรมารยาท ด้านการเลือกคู่ครอง ด้านการเป็นมิตรที่ดี ด้านความกล้าหาญ ด้านการลงโทษ ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ ด้านความกตัญญู ด้านชนชั้นทางสังคม ด้านการศึกษา ด้านศาสนา และด้านบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1) ด้านกิจกรรมารยาท ปรากฏค่านิยมด้านการพูด แสดงให้เห็นสังคมไทยที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพูด โดยเฉพาะสถานภาพของผู้พูดและผู้ฟัง หากผู้พูดมีสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้ฟังจึงควรมีความสำรวม และเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล การพูดยังแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของผู้พูดอีกด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏค่านิยมด้าน กิริยาท่าทาง คนในสังคมยอมรับผู้ที่มีกิจกรรมารยาทเรียบร้อย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน อีกทั้งกิจกรรมารยาทที่เรียบร้อยยังบ่งบอกไปถึงการอบรมสั่งสอนที่ดีจากครอบครัว 2) ด้านการเลือกคู่ครอง จะเห็นว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องผัวเดียวเมียเดียว โดยเฉพาะหญิงสาวจะต้องซื่อสัตย์ต่อสามี 3) ด้านการเป็นมิตรที่ดี พบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับการกระทำตัวในการเป็นมิตรที่ดี ต้องมีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ใจต่อกัน และที่สำคัญจะต้องไม่มียุ่งเกี่ยว หรือมีความสัมพันธ์กับคนรักของเพื่อน 4) ด้านความกล้าหาญ พบว่า สังคมไทยมักจะมี ความคาดหวังต่อเพศชายว่าจะต้องมีความกล้าหาญ 5) ด้านการลงโทษ สะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านการลงโทษ โดยพระมหากษัตริย์มีสิทธิ์ที่จะใช้อำนาจชี้เป็นชี้ตายแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นค่านิยมที่ได้แบบแผนมาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ 6) ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ พบว่า สังคมต้องการให้พลเมืองประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความทุกข์ยากให้แก่ผู้อื่น หากประกอบมิจฉาชีพก็จะถูกสังคมประณาม 7) ด้านความกตัญญู พบว่า ลูกจะต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ ควรจะตอบแทนพระคุณที่ท่านได้ชุบอุปถัมภ์ 8) ด้านชนชั้นทางสังคม พบว่า สังคมไทยมีชนชั้นทางสังคมที่หลากหลาย และพลเมืองในแต่ละชนชั้นก็จะไม่ก้าวก่าย หรือมีความสัมพันธ์กันแบบแนบชิด 9) ด้านการศึกษา พบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญในด้านการศึกษาคหาความรู้ และมีทัศนคติว่าการศึกษาเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพและความสำเร็จของคนในสังคม 10) ด้านศาสนา พบว่า ประเทศไทยเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และเป็นการนับถือศาสนาตามบิดา

มารดา การเข้าวัดทำบุญจึงถือว่ามีความสำคัญ พึงจะต้องปฏิบัติ และ 11) ด้านบทบาทหน้าที่ พบว่า สังคมคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของพี่สาวที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และผู้หญิงจะต้องมีความรับผิดชอบงานบ้านงานเรือน

จะเห็นได้ว่าคำบริภาษในบทรื่องลิเก มีการจำลองค่านิยมทางสังคมไทยไว้ในเนื้อเรื่อง เมื่อมีการบริภาษของตัวละครจะทำให้เห็นนัยของค่านิยมที่ปรากฏแฝงออกมาผ่านคำบริภาษ ค่านิยมดังกล่าวคือการยอมรับของคนในสังคม ว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ ผู้ใดที่ปฏิบัติตนผิดไปจากค่านิยมที่คนในสังคมยอมรับก็จะถูกประณาม ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย สอดคล้องกับ รัญชนีย์ ศรีสมาน (2552, น.8) ที่ศึกษาบทบริภาษในบทละครนอก: ภาพสะท้อนค่านิยมไทย พบว่า บทบริภาษในบทละครนอกสะท้อนให้เห็นการยอมรับและการละเมิดค่านิยม รวมทั้งเผยให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ค่านิยมหลายประการยังมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับค่านิยมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปลูกฝังให้คนในสังคมเป็นผู้มีคุณธรรม เช่น ค่านิยมด้านการประกอบสัมมาอาชีวะ ด้านการเลือกคู่ครอง ด้านการเป็นมิตรที่ดี และด้านความกตัญญู อย่างไรก็ตาม ค่านิยมที่ปรากฏในบทรื่องลิเกเป็นค่านิยมที่ถูกประดิษฐ์สร้างขึ้น โดยมีแบบแผนจากค่านิยมในอดีต อาจปรากฏร่วมผสมผสานกับค่านิยมของปัจจุบันอยู่บ้าง อันเนื่องมาจากลิเกมักจะดำเนินเรื่องแบบจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่นเดียวกับละครนอก ละครพันทาง และลำเรื่องต่อกลอน เป็นต้น

กล่าวได้ว่า คำบริภาษในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร นอกจากจะเป็นศิลปะในการเรียงร้อยถ้อยคำ ที่ช่วยสัมผัสใจของผู้ชมให้ตื่นตื่นเร้าใจไปกับการดำเนินเรื่องแล้ว เนื้อหาของคำบริภาษยังปรากฏค่านิยมในสังคมไทยได้อย่างเด่นชัด จากการศึกษาคำบริภาษในบทรื่องลิเกของคณะศรธรรม น้ำเพชร ทำให้เห็นว่านอกจากมหรสพลิเกจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความบันเทิงแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

เฉลิยว บุรีภักดี. (2517). *วิทยาศาสตร์สังคม*. โรงพิมพ์คุรุสภา.

เฉิดฉันท์ ดอกแก้ว. (2543). *การวิเคราะห์เนื้อหาของลิเกลูกบท* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต].

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ก). **เกียรตศักดิ์ทหารเสือ**. YouTube. <https://youtu.be/vGeEYNYd1WI>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ข). **แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค**. YouTube. <https://youtu.be/kq5fLXWlzPo>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ค). **ขุนพลเพื่อรัก**. YouTube. <https://youtu.be/d1KGoRAmYxk>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ง). **เงารักเงาร้าย**. Dailymotion. <https://www.dailymotion.com/video/x3tjxrw>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563จ). **ซิงรักซิงราช**. Dailymotion. <https://www.dailymotion.com/video/x3thd9v>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ฉ). **น้ำตาทพรพี**. YouTube. <https://youtu.be/vqrWbbD4juU>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ช). **รักต้องห้าม**. YouTube. https://youtu.be/tPXq98d8_OU
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ซ). **แรงริษยา**. YouTube. <https://youtu.be/luhVR3bAgsA>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ณ). **ศึกรักศึกรบ**. YouTube. <https://youtu.be/-kdZWByYe5Q>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ญ). **หนามยอกอก**. YouTube. <https://youtu.be/Bs90fq4YYLU>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ฎ). **เหนือกว่ารัก**. Dailymotion. <https://www.dailymotion.com/video/x3tjxrw>
- บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ฏ). **2 คน 2 คม**. YouTube. https://youtube.com/playlist?list=PLoB6BZaO6C_BdYXmAM9weTBHGDGBEORpR
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2543). การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม. ใน **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น** (น.103-104). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระธานี เขมธมโม (จำปา). (2550). **ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มณี เทพาชมภู. (2557). ค่านิยมของสังคมไทยจากความเปรียบในบทร่องลิเก. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่**, 6(2). 1-16.
- รัฐชนีย์ ศรีสมาน. (2552). บทบริภาษในบทละครนอก: ภาพสะท้อนค่านิยมไทย. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์**, 16(2), 8-21.

- วิทยา ศักยาภินันท์. (2557). ความกตัญญูทเวที่ต่อพ่อแม่ในฐานะเครื่องมือปลูกฝังจริยธรรมแก่
ลูกตามนัยทางพระพุทธศาสนา. วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 21(2), 141-164.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2528). วิทยากรกับการปลูกฝังและสร้างเสริม
ค่านิยม. โรงพิมพ์คุรุสภา.